Avlösning av livränta med engångsbelopp

Av försäkringsjuristen Anders Nehrman

Syftet med följande rader är ett försök till kartläggning av vissa frågor som uppkommer vid avlösning av egendomslivräntor.

Ingen avdragsrätt för avlösenbeloppet

Om köparen efter viss tid vill avlösa utfäst egendomslivränta står det till en början helt klart att köparen inte kan få avdrag vid taxeringen för det utgivna engångsbeloppet eftersom detta inte är periodiskt.

Försök har gjorts att kringå detta förhållande genom att mot engångspremie teckna en kapitallivränteförsäkring. Något avdrag för engångspremien kan emellertid inte åtnjutas, varken av säljare eller köpare, eftersom försäkringen inte är pensionsförsäkring. Kapitallivräntans funktion är endast att utgöra säkerhet för egendomslivräntans infriande och avdragsrätten respektive skattskyldigheten uppkommer då säljaren såsom panthavare mottar utfallande livräntebelopp.

Skattskyldighet för avlösenbeloppet

Vid avlösen uppkommer också frågan huruvida säljaren å sin sida är skattskyldig för det uppburna engångsbeloppet trots att köparen inte är berättigad till avdrag. I femte stycket av anvisningarna till 19 § kommunalskattelagen i dess nuvarande lydelse stadgas följande.

”Utbytes sådan livränta eller del därav, som utgår till följd av personskada och utgör skattepliktig intäkt enligt 32 § 1 mom., mot engångsbelopp, gälla bestämmelserna i föregående stycke beträffande sådant engångsbelopp. Utbytes annan livränta eller del därav, som utgör skattepliktig intäkt enligt 32 § 1 mom., mot engångsbelopp skall hela engångsbeloppet upptagas såsom skattepliktig intäkt”.

Räckvidden av detta stadgande har prövats av regeringsrätten i bl.a. ett mål från 1970 och ett från 1973. Båda målen avsåg överklagade förhandsbesked och de fick likartad utgång. Det förstnämnda målet har publicerats i RÅ 1970 Fi 1275 och i SN 1971 s 43.

A hade genom sin moders testamente tillförsäkrats periodiskt understöd å 15.000 kr/år. Understödet skulle utbetalas från ett legat bestående av likvida medel placerade på bankräkning. Det hade diskuterats att avlösa understödet med engångsbelopp som borde utgöra 250.000—275.000

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:23:05

kronor. A anhöll om förhandsbesked hur engångsbeloppet skulle komma att behandlas vid inkomsttaxering. Enligt testamentet gällde bl.a. att det periodiska understödet skulle utgå under A:s livstid. I ett senare mellan berörda parter träffat avtal benämndes det periodiska understödet livränta. Riksskattenämnden fann att de ifrågavarande understöden utgjorde sådan livränta som enligt 32 § 1 mom. kommunalskattelagen i sin helhet skulle räknas som skattepliktig intäkt. Nämnden fann vidare att om sådan livränta utbyttes mot engångsbelopp, detta enligt anvisningarna till 19 § nämnda lag i sin helhet skulle utgöra skattepliktig inkomst. A anförde besvär över förhandsbeskedet men regeringsrätten gjorde ingen ändring däri. Ett regeringsråd var dock skiljaktig och anförde att förmånen i fråga, såsom härrörande från förordnande i testamente inte skulle ha blivit föremål för inkomstbeskattning om förmånen omedelbart utgått såsom kapitalbelopp. På grund härav borde inte heller ett engångsbelopp som ersätter en periodiskt utgående förmån utgöra skattepliktig inkomst.

I 1973 års mål, som avgjordes av regeringsrätten genom dom den 4 april 1973 var det fråga om en testamentarisk livränta som utgick med 120.000 kronor per år. Livräntetagaren önskade få livräntan utbytt mot ett engånsbelopp och begärde förhandsbesked huruvida avlösenbeloppet skulle beskattas såsom inkomst för henne. Riksskatteverket meddelade följande förhandsbesked.

"Vad beträffar den av sökanden i ansökningen först framställda frågan avseende utbyte av ifrågavarande årliga belopp mot ett engångsbelopp finner nämnden att ifrågavarande årliga belopp utgör sådan livränta som enligt 32 § 1 mom. kommunalskattelagen i sin helhet räknas som skattepliktig intäkt. Nämnden finner vidare att, om sådan livränta utbytes mot belopp för en gång, engångsbeloppet enligt andra stycket av anvisningarna till 19 § nämnda lag i sin helhet utgör skattepliktig inkomst. På grund härav förklarar nämnden att, om livräntan utbytes mot belopp för en gång, engångsbeloppet utgör för sökanden skattepliktig inkomst."

Regeringsrätten gjorde ingen ändring i förhandsbeskedet. En ledamot i regeringsrätten var dock skiljaktig på i huvudsak följande grunder.

Om stadgandet skulle tolkas omedelbart efter ordalydelsen funnes det inget utrymme för annan tillämpning än den majoriteten stannat för. Av förarbetena till ovannämnda anvisningsbestämmelse framgår emellertid med full tydlighet att lagstiftaren vid stadgandets utformning inte avsett benefika livräntor eller liknande utbetalningar. Vidare skall alltid parallellitet råda mellan rätt till avdrag och skyldighet att erlägga skatt, så att avdragsrätt och skatteplikt balanserar varandra. Om dödsboet skulle avlösa livräntan med ett engångsbelopp skulle dödsboet inte ha rätt till avdrag vid inkomstbeskattning för beloppet. Mottagaren bör då inte heller inkomstbeskattas för detta.

Eftersom det i målet var fråga om en testamentarisk livränta kunde även det skälet anföras att samma belopp inte skulle drabbas av såväl arvsbeskattning som inkomstbeskattning, något som också dissidenten gjorde. Detta till trots fann alltså regeringsrätten att engångsbeloppet skulle tas till beskattning.

Här kan nämnas att skatteutredningen om periodiskt understöd i betänkandet SOU 1972:87 s 196 föreslog att engångsersättning för utgående testamentarisk livränta skulle undantas från inkomstbeskattning eftersom rätten till livränta är föremål för arvsbeskattning och dubbelbeskattning ska undvikas. Detta förslag har inte lett fram till lagändring.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:23:05

Advokat Wilhelm Penser har redogjort för 1973 års mål i en artikel i Svensk Skattetidning 1973 s 324 ff. Han uttalade avslutningsvis den förhoppningen att livförsäkringsskattekommitténs (LSK) arbete skulle leda till annat resultat än 1970 och 1973 års fall.

LSK avlämnade ett betänkande om beskattning av livränta i samband med personskada m m sommaren 1976. LSK konstaterade att flertalet livräntor är helt skattepliktiga jämlikt 32 § 1 mom. samt att engångsbelopp som avlöser sådan livränta också är i sin helhet skattepliktigt. Några förslag eller ens någon antydan om förslag gjordes inte beträffande andra livräntor än personskadelivräntor. Departementschefen angav uttryckligen i propositionen att engångsbelopp som träder i stället för annan livränta, hänförlig till 32 § 1 mom , än personskadelivränta, även i fortsättningen ska vara skattepliktig i sin helhet.

1972 års skatteutredning har i sitt slutbetänkande (SOU 1977:91) konstaterat att frågor angående egendomslivräntor närmast sammanhänger med företagsbeskattningen. Företagsskatteberedningen har emellertid inte framlagt några förslag i detta avseende. Betänkandet angående skatteflyktsklausul (SOU 1975:77) berör dock (s 164 ff) en del olika oacceptabla förfaranden med egendomslivräntor, men utan att nämna något om avlösen med engångsbelopp.

Ståndpunkten att avlösenbeloppet är skatteplktig intäkt grundar sig på att livräntan betraktas som ”livränta som utgår annorledes än på grund av försäkring”. Som Jan Andersson konstaterat i föregående artikel om egendomslivräntor förefaller det dock som om regeringsrätten ansett livräntebeloppen utgöra ”periodisk intäkt”. En i början av 1980 meddelad dom i ett förhandsbeskedsärende angående A- eller B-inkomst pekar i samma riktning.

Ståndpunkterna eller skrivsätten tycks vara oförenliga men vi har bara att acceptera att engångsbelopp som träder istället för egendomslivränta utgör skattepliktig inkomst. Avlösenbeloppet torde tas upp som intäkt av tjänst.

I RSN 1959 nr 4:4 uttalade riksskattenämnden på frågan hur köparnas anskaffningskostnad skulle beräknas, att dessa, till följd av att de ägde rätt till avdrag för de årliga utbetalningarna, inte kunde inräkna livräntans kapitalvärde i ingångsvärdet.

Härav skulle den slutsatsen kunna dras att ett avlösenbelopp skulle ingå i köparens anskaffningskostnad eftersom någon avdragsrätt för beloppet i fråga inte föreligger.

Enligt uppgift från riksskatteverket har emellertid dess nämnd för rättsärenden i ett icke överklagat förhandsbesked förklarat att engångsbeloppet inte ingår i anskaffningskostnaden. Grunden för detta torde vara att frågan måste bedömas med utgångspunkt från tiden för anskaffningen.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:23:05

Eftertaxeringsfrågor

Av RÅ 1967 Fi 639 framgår att en avlösning av livränta med engångsbelopp inte medför eftertaxering.

För att eftertaxering ska komma ifråga måste oriktig uppgift eller underlåten uppgift ha legat till grund för den ursprungliga taxeringen.

Eftertaxeringen skulle då för köparens del avse de ”livräntebelopp” som dragits av de fem föregående åren. Dessa skulle återföras till beskattning. I gengäld skulle de ingå i köparens anskaffningskostnad eftersom de då är att betrakta som amortering på skuld.

Säljaren vore å sin sida berättigad att jämlikt 100 § första stycket 1) taxeringslagen anföra extraordinära besvär mot de taxeringar där han beskattats för uppburna livräntebelopp och som avser eftertaxeringstiden. Dessa har ju såsom amorteringar inte varit av skattepliktig natur. Å andra sidan kan han bli eftertaxerad för avyttringsåret.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-07 17:23:05